

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

วังสวนบ้านแก้วหรือชื่ออย่างเป็นทางการในปัจจุบันว่า พิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 เป็นพิพิธภัณฑสถานในจังหวัดจันทบุรี เป็นสถานที่รำลึกถึง ด้วยครั้งหนึ่งเคยเป็นที่ประทับของ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี เป็นเวลาอันยาวนานถึง 18 ปี ในสมัยนั้น ทรงมีพระราชดำริที่จะประทับในท้องถิ่นที่เงียบสงบ อากาศดี และสามารถปลูกต้นไม้ได้ พลตรีหม่อมทวีวงศ์ถวัลย์ศักดิ์ราชเลขาธิการสำนักพระราชวังในสมัยนั้นได้ถวายคำแนะนำจังหวัดจันทบุรี พระองค์ทรงสนพระราชหฤทัยจังหวัดจันทบุรี เพราะทรงพบที่ดินบริเวณสวนบ้านแก้ว ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีธรรมชาติงดงามและมีความเงียบสงบ เป็นที่ต้องการ พระราชอัยยาศัยของพระองค์ เป็นที่ดินสองฝั่งคลองบ้านแก้ว เนื้อที่ 687 ไร่ และพระราชทานนามสถานที่แห่งนี้ตามชื่อคลองว่า “สวนบ้านแก้ว” สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี มีพระราชประสงค์ให้วังสวนบ้านแก้วเป็น บ้านไร่ตัวอย่าง ระเบียบยังคงเป็นป่าที่บึงส่วนใหญ่เป็นพื้นที่รกร้าง ไม่มีไฟฟ้าและน้ำประปา สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีทรงเป็นพัฒนา มีพระราชประสงค์ให้วังสวนบ้านแก้วเป็น บ้านไร่ตัวอย่าง พัฒนาความรู้ด้านวิถีชุมชน เช่น ด้านการเกษตร ศิลปวัฒนธรรม หัตถกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น สถาปัตยกรรม ฯลฯ ซึ่งตลอดเวลาที่พระองค์ทรงพำนักที่วังสวนบ้านแก้วนี้ได้มีการพัฒนา และส่งมอบความรู้ให้กับชาวบ้านมาโดยตลอด วังสวนบ้านแก้วจึงถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่สำคัญของจังหวัดจันทบุรี

ปัจจุบันวังสวนบ้านแก้วหรือพิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี เป็นส่วนหนึ่งของ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อพสกนิกรจังหวัดจันทบุรีพระราชทานวังสวนบ้านแก้ว แก่รัฐบาลเพื่อจัดตั้งเป็นสถานศึกษา(วิทยาลัยครูจันทบุรี) ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานนามให้กับวิทยาลัยครูทั่วประเทศ คือ "สถาบันราชภัฏ" สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี ปัจจุบัน ได้เปลี่ยนเป็น "มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี" ตามประกาศพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2547 (มิวเซียมไทยแลนด์, 2563)

การใช้อัตลักษณ์มีการหยิบมาใช้อย่างแพร่หลาย โดยการนำมาয়กระดับคุณภาพสร้างคุณค่า และมูลค่าให้กับสินค้าเพื่อให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีความแตกต่าง มีการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมแนวใหม่ (New Social movement) พยายามสร้างหรือแสดงอัตลักษณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงค่านิยมและพัฒนาทางเลือกสำหรับวิถีชีวิต ด้วยการสร้างนวัตกรรมทางวัฒนธรรมและสร้างสรรค์ วิถีชีวิตแบบใหม่ อัตลักษณ์จึงเป็นเครื่องมือทางกระบวนการสังคมใหม่ที่ชุมชน นำมาสร้าง องค์ความรู้ ความเข้าใจทางด้านวัฒนธรรมเศรษฐกิจและการเมือง เป็นเรื่องราวในชีวิตของตนกับชุมชน อธิบายถึงการเกิดอัตลักษณ์ในวงจรร่วมวัฒนธรรม ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร ใครสร้างอะไรขึ้นมาจนเกิดการสร้างเอกลักษณ์ มีกระบวนการอย่างไร และหยุดยั้งอยู่ตรงไหน หรือจะแปรเปลี่ยนเวลาใด (เสริมศักดิ์ ขุนพล, 2557, 83-86)

การออกแบบเครื่องประดับมีลักษณะของรูปแบบหลากหลาย สามารถเกิดขึ้นได้ตามความต้องการของสังคมในแต่ละยุคสมัย หนึ่งในรูปแบบที่นิยมนำมาออกแบบคือ รูปแบบที่มาจากที่มีแรงบันดาลใจและแนวทางจากอัตลักษณ์ ศิลปะหัตถกรรมและวัฒนธรรม สิ่งนี้ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี และศิลปะประจำท้องถิ่นนั้น ถือเป็นภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่ามหาศาล มีประวัติความเป็นมา มีที่มาที่ไปอันลึกซึ้ง เป็นส่วนสำคัญของประวัติศาสตร์ของแต่ละชุมชน และก่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของสังคมของจังหวัดนั้น ๆ รวมถึงประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายสำคัญของรัฐบาลที่จะเร่งผลักดัน ตามมติของคณะรัฐมนตรี มีมติสนับสนุนจังหวัดจันทบุรีให้เป็น นครอัญมณี ศูนย์กลางการค้าอัญมณีและเครื่องประดับโลก (Chanthaburi: City of Gems) ซึ่งมติดังกล่าวเป็นหนึ่งในมาตรการเพื่อช่วยสนับสนุนประเทศไทยก้าวขึ้นเป็นศูนย์กลางการค้าอัญมณีและเครื่องประดับโลก (World's Gems & Jewelry Hub) และสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจและกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการพัฒนาเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขันของไทย และอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับนั้น เป็นหนึ่งในธุรกิจที่รัฐบาลเร่งส่งเสริมและผลักดันมาตลอด (สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ องค์กรมหาชน, 2564)

จากข้อมูลทีกล่าวนั้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาอัตลักษณ์วังสวนบ้านแก้วเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบเครื่องประดับ เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาจากอัตลักษณ์ในด้านต่าง ๆ ของวังสวนบ้านแก้ว ประวัติความเป็นมา สถาปัตยกรรม ภูมิปัญญา หัตถกรรมพื้นบ้าน มาออกแบบและพัฒนาเครื่องประดับให้แสดงถึงอัตลักษณ์ของวังสวนบ้านแก้วและยังตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบันและสอดคล้องกับนโยบายของจังหวัดและของรัฐที่สนับสนุนให้จังหวัดจันทบุรีให้เป็นนครอัญมณีศูนย์กลางการค้าอัญมณีและเครื่องประดับโลก และเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการออกแบบในผลิตภัณฑ์อื่น ๆ และช่วยเผยแพร่องค์ความรู้ของวังสวนบ้านแก้วให้กับคนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของจังหวัดจันทบุรีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลและรวบรวมองค์ความรู้วังสวนบ้านแก้ว จังหวัดจันทบุรี
2. ออกแบบเครื่องประดับที่สื่อถึงอัตลักษณ์วังสวนบ้านแก้ว จังหวัดจันทบุรี

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์วังสวนบ้านแก้วเพื่อประยุกต์ใช้ในการออกแบบเครื่องประดับ รวมถึงพัฒนารูปแบบและแนวคิดในออกแบบสู่ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ
2. ได้เครื่องประดับจากการประยุกต์ใช้อัตลักษณ์วังสวนบ้านแก้วเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบเครื่องประดับในเชิงพาณิชย์ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาอัตลักษณ์จากวังสวนบ้านแก้ว จังหวัดจันทบุรี

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ณ วังสวนบ้านแก้ว
2. ศึกษาสถาปัตยกรรมวังสวนบ้านแก้ว
3. ศึกษาหัตถกรรมภูมิปัญญาจากวังสวนบ้านแก้ว
4. ศึกษาสวนส่วนพระองค์
5. วิเคราะห์อัตลักษณ์จากวังสวนบ้านแก้ว
 - 1) นามธรรม/รูปธรรม
 - 2) ลวดลาย
 - 3) สัญลักษณ์
 - 4) โทนสี

ขอบเขตด้านการออกแบบ

1. ข้อมูลและทฤษฎีการออกแบบ
2. วัสดุในการออกแบบเครื่องประดับ
3. กรรมวิธีการผลิตเครื่องประดับ
4. ออกแบบเครื่องประดับจากอัตลักษณ์วังสวนบ้านแก้ว จำนวน 1 ชุด
5. ผลิตชิ้นงานจริงจากการออกแบบเครื่องประดับจากอัตลักษณ์วังสวนบ้านแก้ว

จำนวน 2 ชุด รวมทั้งหมด 6 ชิ้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

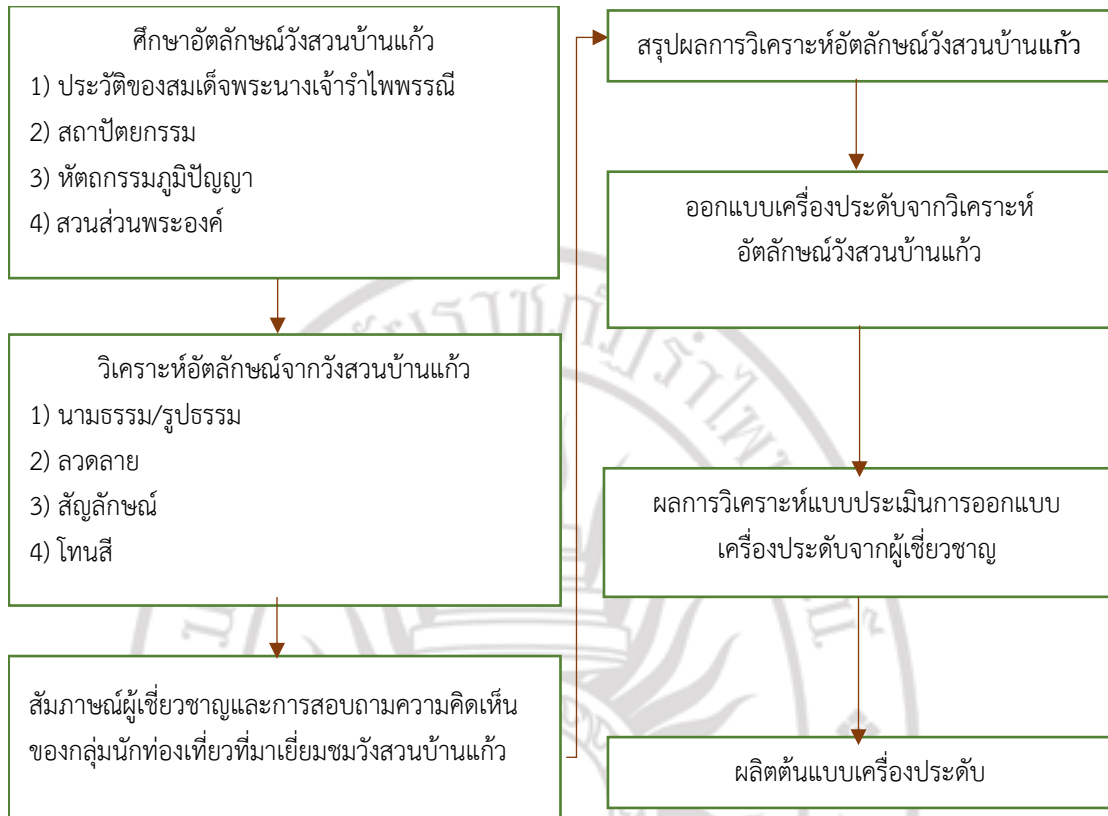
อัตลักษณ์ คุณลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะของบุคคล สังคม ชุมชน หรือประเทศและความเป็นตัวตนวิถีชีวิตความเชื่อประเพณีและวัฒนธรรม

วังสวนบ้านแก้ว เดิมเป็นพระราชฐานของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 วังสวนบ้านแก้วมีทัศนียภาพที่สวยงาม มีลำคลองบ้านแก้วไหลพาดผ่าน มีทิวทัศน์ พรรณไม้ ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นพิพิธภัณฑ์สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7

เครื่องประดับ เครื่องประดับที่สื่อถึงอัตลักษณ์วังสวนบ้านแก้ว ซึ่งประกอบไปด้วย สร้อยคอ จี้ สร้อยข้อมือ กำไล ต่างหูและแหวน

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย